

Sygn. akt III AUa 1009/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	SSA Zofia Rybicka - Szkibiel SSA Jolanta Hawryszko
Protokolant:	sekr. sąd. Karolina Popowicz

po rozpoznaniu w dniu 29 maja 2014 r. w Szczecinie

sprawy E. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o podjęcie wypłaty emerytury

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 28 sierpnia 2013 r. sygn. akt VI U 924/13

1. zmienia zaskarżony wyrok poprzez uchylenie punktu II,
2. w pozostałym zakresie oddala apelację organu rentowego.

SSA Zofia Rybicka– Szkibiel SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko

III AUa 1009/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 4 kwietnia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. odmówił J. Z. prawa do uchylenia decyzji z dnia 5 października 2011 r. w części w jakiej decyzja ta zawiesza prawo do emerytury na okres od 1 października 2011 r. do dnia 31 maja 2012 r. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że brak jest podstaw do podjęcia wypłaty świadczenia od dnia 1 października 2011 r., wskazując, że przepis art. 103a na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., w którym uznano że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011 r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, dalej jako: ustawa emerytalna) dodanym przez art. 6 pkt

z ustawy z 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, utracił moc prawną od dnia 22 listopada 2012 r. W ocenie ZUS wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie ma skutków retroaktywnych.

Ubezpieczona odwołała się od powyższej decyzji wnosząc o jej zmianę, poprzez uchylenie decyzji ZUS z dnia 5 października 2011 r. w części w jakiej decyzja ta zawiesza prawo do emerytury na okres od 1 października 2011 r. do dnia 31 maja 2012 r. powołując się na wydanie przez Trybunał Konstytucyjny w dniu 13 listopada 2012r. wyroku. Skarżąca wywodziła, że decyzja ZUS z dnia 12 października 2011 r. została oparta na normie prawnej uznanej za niezgodną z Konstytucją, toteż zachodzi podstawa do jej uchylenia. Wskazując na powyższe, skarżąca wniosła o wypłatę świadczeń emerytalnych za okres od 1 października 2011r.

Pełnomocnik organu rentowego wniósł o oddalenie odwołania ubezpieczonej w całości, z argumentacją jak w zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 28 sierpnia 2013 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury ubezpieczonej począwszy od 1 października 2011 roku, i stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania prawidłowej decyzji w niniejszej sprawie. Sąd Okręgowy swoje rozstrzygnięcie oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne: E. Z. urodziła się (...), pozostawała w zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę w Kancelarii Senatu w okresie od dnia 15 września 1993 r. do 27 czerwca 2012 r. W marcu 2009 r. ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury. Decyzją z 15 lipca 2009 roku organ rentowy przyznał jej prawo do tego świadczenia od dnia 1 marca 2009 roku, jednocześnie zawieszono wypłatę świadczenia z powodu osiągnięcia przychodu przekraczającego 130% przeciętnego wynagrodzenia. Poinformowano ubezpieczoną że wznowienie wypłaty nastąpi po przedłożeniu dokumentu stwierdzającego ustanie tej przyczyny. Od dnia 1 października 2009 r. organ rentowy podjął wypłatę emerytury. Decyzją z dnia 5 października 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z urzędu wstrzymał ubezpieczonej dalszą wypłatę emerytury, z uwagi na kontynuację zatrudnienia przez ubezpieczoną. Organ rentowy wskazał, iż w celu podjęcia wypłaty emerytury, ubezpieczona winna przedłożyć świadectwo pracy lub zaświadczenie potwierdzające fakt rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywała pracę bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. W dniu 28 czerwca 2012 r. ubezpieczona złożyła w organie rentowym wniosek o wznowienie wypłaty zawieszonych świadczeń wskazując, że jej stosunek pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywała pracę bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury uległ rozwiązaniu. Decyzją z dnia 13 lipca 2012 r. organ rentowy ponownie ustalił wysokość oraz wznowił wypłatę należnej ubezpieczonej emerytury od dnia 1 czerwca 2012 r. tj. od miesiąca złożenia wniosku. W dniu 7 grudnia 2012 r. ubezpieczona wniosła o wypłatę świadczeń zawieszonych w okresie od dnia 1 października 2012 r. do 30 czerwca 2012 r. wraz z odsetkami powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13.11.2012 r. Odwołanie ubezpieczonej w ocenie Sądu I instancji zasługiwało na uwzględnienie. Sąd zwrócił bowiem uwagę, że badając zgodność z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych, Trybunał Konstytucyjny powiązał treść tego przepisu właśnie z treścią art. 103a ustawy emerytalnej, wskazując iż oba te przepisy nie znajdują zastosowania do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Oceniając skutki wyroku Trybunał doprecyzował przy tym, że obowiązek rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą, jako warunek realizacji nabytego prawa do emerytury, nie będzie miał zastosowania do osób, które nabyły to prawo w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. W stosunku do tych osób przepis art. 28 cyt. ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych w zakresie w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy emeryturach i rentach z FUS utracił moc z chwilą ogłoszenia sentencji wyroku w Dzienniku Ustaw, czyli z dniem 22 listopada 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1285). Mając na uwadze stanowisko organu rentowego prezentowane w niniejszej sprawie, wskazał, iż w świetle brzmienia art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma jednak – wbrew temu, co twierdził pełnomocnik organu rentowego w odpowiedzi na odwołanie - skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego

przepisu. Mając to na względzie, trzeba więc wskazać, że zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny przepis art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych (...) stanowi, że do emerytur przyznanych przed dniem wejścia w życie tej ustawy przepisy ustawy, o której mowa w art. 6 (tj. ustawy emerytalnej) w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się, poczynając od dnia 1 października 2011 r. Z kolei wymieniony art. 6 pkt 2 omawianej ustawy dodał zaś do ustawy emerytalnej - po art. 103 - art. 103a w brzmieniu: „prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego.” Omawiany przepis został uchwalony w dniu 16 grudnia 2010 r.; w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego trzeba więc uznać, że już od tej daty powinien on zostać wyrugowany z porządku prawnego z powodu jego niezgodności z art. 2 Konstytucji. Nie można jednak zapominać – co wyraźnie wynika z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego – że owe wyrugowanie może nastąpić tylko w stosunku do osób, które nabyły prawo do emerytury w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. - bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. W stosunku do tych ubezpieczonych (do których zalicza się także i ubezpieczona, która emeryturę nabyła od dnia 1 marca 2009 r.) należy zatem dokonać rekonstrukcji stanu prawnego, powracając do stanu jaki obowiązywał zanim do ustawy emerytalnej został dodany art. 103a. Przed wprowadzeniem tego przepisu nie istniał zaś wymóg rozwiązania stosunku pracy celem realizacji prawa do emerytury. Ustawą z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507) uchylony bowiem został z dniem 8 stycznia 2009 r. art. 103 ust. 2a cyt. ustawy emerytalnej (art. 37 pkt 5b ustawy), który stanowił, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Od dnia 1 stycznia 2011 r. przepis ten ponownie został wprowadzony do ustawy o emeryturach i rentach z FUS jako art. 103a - z mocy art. 6 pkt 2 w zw. z art. 30 cyt. ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych (...).

W tej sytuacji ubezpieczonym, którzy nabyli prawo do emerytury w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. była wypłacana emerytura, mimo kontynuowania zatrudnienia u pracodawcy, na rzecz którego wykonywali je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, gdyż nie obowiązywały w tym zakresie żadne ograniczenia. Obecnie - w związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego – trzeba więc uznać, iż to prawo do wypłaty emerytury dla tej grupy ubezpieczonych zostało zachowane. Skoro zaś art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych (...) wskazywał, że przepis art. 103a ustawy emerytalnej znajdował zastosowanie do emerytur przyznanych przed dniem jego wejścia w życie dopiero poczynając od dnia 1 października 2011 r., dlatego też od tej daty organ rentowy wstrzymał wnioskodawczyni wypłatę emerytury. Obecnie więc, wobec uznania skutków tego przepisu za niebyłe, koniecznym było uznanie iż od tej właśnie daty wypłata emerytury dla ubezpieczonej powinna zostać podjęta, bowiem odpadła podstawa prawna jej wcześniejszego wstrzymania. W myśl przepisu art. 118 ust. 1a ustawy rentowej, w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 kwietnia 2009 roku, „w razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Organ odwoławczy, wydając orzeczenie, stwierdza odpowiedzialność organu rentowego”. Zdaniem Sądu Okręgowego ocenić należało, czy w niniejszej sprawie, w której ubezpieczona domagała się od organu rentowego wznowienia wypłaty świadczenia emerytalnego poczynawszy od dnia 1 października 2011 r. w związku z treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., a organ rentowy twierdził, że możliwe jest wyłącznie wznowienie wypłaty świadczenia od dnia 22 listopada 2012 r., gdyż wyrok ten nie ma charakteru retroaktywnego, możliwe było przyjęcie przez Sąd, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za „niewyjaśnienie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji”. Należało przy tym za ową okoliczność uznać ustalenie, iż w analizowanym postępowaniu należało podjąć wypłatę emerytury dla ubezpieczonego poczynawszy od dnia 1 października 2011 r. Mając na uwadze zaprezentowaną wyżej krytyczną ocenę zajętego przez organ rentowy stanowiska prawnego, koniecznym w ocenie Sądu I instancji stało się stwierdzenie, że organ rentowy wydał błędną decyzję, odmawiającą podjęcia wypłaty świadczenia od dnia 1 października 2011 r. w

sytuacji, gdy możliwe było wydanie decyzji zgodnej z prawem. Powyższe oznacza, że opóźnienie w ustaleniu prawa do świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy ponosi odpowiedzialność.

Powyższy wyrok zaskarżył organ rentowy w całości, zarzucając naruszenie art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w związku z art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 257, poz. 1726 oraz z 2011 r., nr 291, poz. 1707) w związku z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP – poprzez błędną wykładnię, iż norma ta nie znajduje zastosowania w okresie przed wejściem w życie orzeczenia TK z dnia 13.11.2012r., tj. od dnia opublikowania wyroku i podjęcie wypłaty zawieszony emerytury od 1 października 2011r. Ponadto apelujący zarzucił naruszenie art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania prawidłowej decyzji. Wskazując na powyższe apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania w zakresie podjęcia wypłaty emerytury za okres od 1 października 2011r. i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja organu rentowego nie zasługiwała na uwzględnienie co do daty podjęcia wypłaty emerytury ubezpieczonej. Na uwzględnienie zasługiwały natomiast argumenty związane z ustaleniem ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania prawidłowej decyzji i z tej racji orzeczenie w tej części uległo zmianie.

Przepis art. 190 ust. 4 Konstytucji stanowi, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonym w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko przejawiające się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przeważa pogląd o skuteczności ex tunc wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Od zasady skuteczności wyroku Trybunału Konstytucyjnego ex tunc istnieją wyjątki mające podstawę w przepisach Konstytucji, które jednak nie zachodzą w okolicznościach tej sprawy. W odpowiedzi na zarzut apelacji podkreślić jedynie wypada, że jednym z takich wyjątków jest sytuacja, gdy Trybunał Konstytucyjny wskazuje datę uchylecia aktu normatywnego, który uznał za niezgodny z przepisem lub też odroczy obowiązywanie swego wyroku. Ponieważ jednak żadna z tych sytuacji nie zaistniała w związku z analizowanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., to kwestia skuteczności tego wyroku nie może budzić wątpliwości.

Zgodnie z przytoczonymi rozważaniami odnośnie mocy wstecznej wyroków Trybunału Konstytucyjnego zdaniem Sądu Apelacyjnego należało przyjąć, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. ma w tym przypadku skutki retroaktywne. Utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych nim przepisów art. 103a ustawy emerytalnej w związku z art. 28 ustawy zmieniającej nastąpiła od daty ich uchwalenia, jednak przepisy te w zakresie oznaczonym w wyroku Trybunału są niekonstytucyjne od początku.

Sąd Apelacyjny przyjął zatem, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2012 roku ma skutki retroaktywne, zatem prawo do wypłaty emerytury dla ubezpieczonej zostało zachowane także od 1 października 2011 roku, o czym trafnie orzekł Sąd I instancji.

Z tych względów Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego co do punktu I zaskarżonego wyroku, o czym orzekł na podstawie art. 385 k.p.c.

Za trafne natomiast należało uznać stanowisko organu rentowego, który twierdził, że nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania prawidłowej decyzji w niniejszej sprawie. Sąd Apelacyjny podziela ten pogląd. Sąd Okręgowy nie miał racji wskazując, że konsekwencją zmiany decyzji organu rentowego było przyjęcie, że organ ten ponosi odpowiedzialność za „niewyjaśnienie ostatniej okoliczności niezbędnej do

wydania decyzji” w rozumieniu art. 118 ustawy o emeryturach i rentach. Przez wyjaśnienie ostatniej niezbędnej okoliczności należy rozumieć rozstrzygnięcie ostatniej kwestii koniecznej dla ustalenia uprawnień (braku uprawnień) wnioskodawcy. W tej sprawie prawo ubezpieczonej do emerytury zostało już ustalone decyzją z 15 lipca 2009 roku. Zatem w tej sprawie, nie chodziło o ustalenie prawa (to już ubezpieczona posiadała), a jedynie ocenę czy zawieszenie tego prawa było prawidłowe. Jest to zatem odmienna sytuacja od tej jaką reguluje art. 118 ustawy o emeryturach i rentach. W konsekwencji Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił punkt II zaskarżonego wyroku w ten sposób, że go uchylił.

SSA Zofia Rybicka – Szkibiel SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko